

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВТА НА ЧОВЕКА

Брой 16, февруари 2012 г.

Съдържание

В настоящия шестнадесети **бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“** ще намерите кратко резюме на решения, постановени през януари 2012 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по всички дела срещу България и по дела срещу други държави. Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Подбрани и представени са решения в следните области:

- право на живот;
- забрана за изтезание и нечовешко и унижително отнасяне или наказание;
- право на свобода и сигурност;
- право на справедлив съдебен процес, разумен срок и презумпция за невинност;
- право на зачитане на личния и семейния живот;
- свобода на изразяване, на съвестта и религията, на събранията и на сдружаване;
- други права.

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ПРАВО НА ЖИВОТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Предсрочното освобождаване от затвора поради добро поведение на лице, осъдено за убийство, което впоследствие извършило ново убийство, не представлява нарушение на позитивното задължение на държавата по чл. 2 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Choreftakis and Choreftaki v. Greece \(no. 46846/08\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са родителите на г-н Choreftakis, който починал след като през май 2008 г. бил намушкан с нож на улицата от З. Л. По образуваното впоследствие наказателно производство психиатрична експертиза на З. Л. установила, че той не страдал от психични разстройства, но поведението му било антисоциално и показвал безразличие към социалните норми. З. Л. признал за убийството, но твърдял, че не е желал да убие жертвата.

В миналото З. Л. бил съден за няколко престъпления, включително за умишлено убийство, опит за грабеж, незаконно притежание и носене на оръжие. При кумулиране на наказанията му съдът му определил общо наказание от 26 години затвор. През август 2007 г. директорът на затвора подал искане за предсрочно освобождаване на З. Л. заради много добро поведение в затвора от 2004 г. натам. Националният съд разрешил предсрочното му освобождаване, като му наложил задължението да се подписва в полицейското управление всеки месец и забрана да напуска страната. Съдът отбелязал, че до този момент З. Л. бил излежал 15 години от присъдата си, или три

пети от срока на присъдата. Националният съд взел под внимание няколкото наложени дисциплинарни наказания на З. Л. от затворническите власти в периода от 1998 до 2004 г. за агресивно поведение към други двама лишени от свобода, използване на мобилен телефон и притежание на остри предмети. Съдът обаче се позовал на доклад от директора на затвора от август 2007 г., според който дисциплинарните нарушения били извършени от З. Л. заради младата му възраст и са заличени от досието му, а от август 2004 г. той нямал нови дисциплинарни наказания, имал добро поведение, проявявал прилежност и показвал, че съжалява за предишните си действия и че няма да създава отново проблеми на съдебната система.

Жалбоподателите се оплакват, че съдилищата са позволили предсрочното освобождаване на З. Л. и твърдят, че фактите по случая показват небрежното отношение на властите да освобождават от затвора опасни лица.

Решението: ЕСПЧ отбелязва, че чл. 2 създава задължение за държавите членки да предприемат подходящи мерки за гарантиране живота на тези, които са под тяхната юрисдикция. Това не означава обаче, че има позитивно задължение да се предотвратява всяка възможност от насилие – позитивно задължение за властите възниква, когато се установи, че те са знаели или е трябвало да знаят за съществуването на реален и непосредствен риск за живота на идентифицирано лице от престъпните действия на трето лице и че те не са успели да вземат мерки, които е разумно да се очаква да предприемат за избягването на този риск. Като подчертава, че една от основните функции на наказанието лишаване от свобода е да се защити обществото, Съдът същевременно признава за легитимна целта относно

политиката на прогресивна реинтеграция в обществото на осъдените на лишаване от свобода, включително и на осъдените за насилствени престъпления.

Съгласно гръцката правна система лишен от свобода, когато е изтърпял определен минимален срок на лишаване от свобода, може да бъде предсрочно освободен, като това правило се прилага към всички, с изключение на случаите, когато са налице специфични основания, правещи строго необходимо лицето, поради неговото поведение, да остане в затвора, за да не извърши други престъпления. В настоящия случай властите са приложили това законодателство и са се уверили, че необходимите условия са били изпълнени. Следователно не са били налице никакви проблеми в процедурата, които да са довели до предсрочното освобождаване на З. Л.

Съдът отбелязва, че не може да критикува гръцката система на предсрочно освобождаване, при която мярката на освобождаване се прилага автоматично, когато са изпълнени законовите изисквания и лицето демонстрира добро поведение в затвора. Освен това в настоящия случай дисциплинарните наказания на З. Л. са били заличени, а националният съд се е позовал на доклада от затвора, според който З. Л. е демонстрирал много добро поведение от 2004 г. нататък, както и че въпросните дисциплинарни наказания са били наложени за нарушения, извършени заради младата му възраст. ЕСПЧ още отбелязва, че не е имало пряка и ясна причинно-следствена връзка между начина на функциониране на гръцката система в това отношение и убийството на сина на жалбоподателите. Поради което той заключава, че системата на предсрочно освобождаване в Гърция е предоставила достатъчно гаранции за защита на обществото от лица, осъдени за насилствени престъпления и не може да се приеме, че е нарушила справедливия баланс между целите на социалната реинтеграция на лишените от свобода и превенцията на рецидивизма. Съдът намира, с четири на три гласа, че не е налице нарушение на чл. 2.

Позитивните задължения на държавата по чл. 2 включват и стриктен контрол при подбора на служителите на правоприлагащите органи, на които бива разрешено да носят служебно оръжие.

Решение на Съда по делото [Gorovenky and Bugara v. Ukraine \(nos. 36146/05 и 42418/05\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са петима украинци, близки роднини на двама мъже, които през ноември 1999 г. били застреляни от пиян висш полицай (Д.) с личното му оръжие. Срещу Д. било образувано наказателно производство и той бил осъден на доживотен затвор, както и да заплати обезщетения на жалбоподателите.

В рамките на проведеното в полицията вътрешно разследване след инцидента било установено, че Д. системно е злоупотребявал с алкохол, че са му били налагани дисциплинарни наказания, но въпреки това е растял в кариерата си, че в полицейското управление, в което е служел, не е бил осъществяван адекватен контрол спрямо служителите, на които е било разрешено да носят постоянно оръжие. Проверката завършила с уволняването на двама офицери и налагането на дисциплинарни наказания на други шестима служители.

Жалбоподателите завели иск за вреди срещу полицейското управление, в което служел Д. Те се позовавали на резултатите от вътрешната проверка и на констатацията на наказателния съд, че причината за инцидента е била умишленото незначитане на разпоредбите на Закона за полицията от страна на Д, сериозните несанкционирани нарушения на дисциплината в полицейското управление и липсата на надлежен контрол относно използването и съхранението на служебното оръжие.

Националният съд отхвърлил исквете поради липса на причинно-следствена връзка между действията и бездействията на ответника и вредите. Решението било потвърдено от по-горните инстанции.

Решението: ЕСПЧ отбелязва най-напред, че близките на жалбоподателите са били застреляни от полицаи, който не е бил на служба; освен това инцидентът не е бил свързан с планирана полицейска акция или инцидентно преследване на заподозрян. Следователно действията на въпросния полицаи не могат да ангажират отговорността на държавата по материалния аспект на чл. 2.

Държавата обаче е длъжна да предприеме подходящи мерки за защита живота на лицата под нейната юрисдикция, включително в случаи, налагащи предоставянето на лична защита на едно лице, предварително идентифицирано като потенциална жертва на смъртоносни действия спрямо него, или пък налагащи осигуряването на обща защита на обществото. Такива случаи, по принцип, биха могли да възникнат в контекста на дейност, било тя публична или не, в които би могъл да се засегне човешки живот. Съдът приема, че държавата е тази, която може и следва да подбере средствата за реализиране на това свое позитивно задължение. В практиката си Съдът приема, че за да гарантира човешкия живот държавата следва да предприеме разумни стъпки, които да гарантират сигурността на лицата, а в случай на сериозно нараняване или смърт да има изградена ефективна независима съдебна система и правни средства, чрез които да е възможно да се установят фактите, да се ангажира отговорността на виновните и да се

предостави подходящо обезщетение на жертвите.

В настоящия случай обаче съдилищата не са отчетели констатациите на вътрешната проверка и на наказателния съд. Националните власти на няколко пъти са признали, че началниците на Д. не са направили коректна преценка на неговата личност и въпреки предишни инциденти, свързани с него, са му позволили да носи оръжие, което е довело до смъртта на двете въпросни жертви. Въпреки това за националните съдилища е бил достатъчен фактът, че Д. не е бил на служба по време на инцидента, за да изключат отговорността на началниците му, въпреки ясните заключения на властите в обратната посока. Съдът напомня, че от държавата се очаква да има високи професионални стандарти по отношение на правоприлагащите органи и по-конкретно, освен обучение в употребата на огнестрелно оръжие, държавата дължи и строг контрол при подбора на онези, на които бива разрешавано да носят оръжие.

В настоящия случай употребата на оръжие е била в нарушение на съществуващото законодателство, тъй като когато е било разрешено Д. да носи оръжие не е било проверено къде ще съхранява оръжието си когато не е на служба и личността му не е била правилно оценена в светлината на предишните му дисциплинарни нарушения. Следователно е имало нарушение на позитивното задължение на държавата по чл. 2.

2. ЗАБРАНА ЗА ИЗТЕЗАНИЕ И НЕЧОВЕШКО И УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Изключително лошите битови условия в дома за хора с психични разстройства в с. Пастра представляват унизително отнасяне по смисъла на чл. 3 на Конвенцията.

Решение на Голямото отделение на Съда по делото [Stanev v. Bulgaria \(no. 36760/06\)](#) – виж раздел 3

Бездействието на властите в продължение на осем години да открият адреса на обвинен в изнасилване на малолетна и последвалата липса на наказание поради изтичане на предвидената давност водят до нарушение на процедурните изисквания за ефективно разследване по чл. 3 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [P.M. v. Bulgaria \(no. 49669/07\)](#)

Фактите: През март 1991 г. жалбоподателката – тогава на 13 години, била изнасилена от 17-годишен младеж (Д. И.) по време на купон в апартамент в Стара Загора. Същата вечер друг младеж (Т. З.) се опитал да я изнасили, но действията му били осуетени от пристигането на майка му в апартамента. При проверка по случая полицията разпитала двете момчета и наказателното производство срещу тях било образувано през януари следващата година. Скоро след това обаче било спряно поради липса на данни за местопребиваването на първия обвиняем. Едва осем години по-късно през 2000 г. той бил намерен на адреса, който посочил при разпита през 1991 г. и който никога не бил променял.

Делото било възобновено и отново прекратено поради изтичане на давност относно Д. И., а спрямо Т. З. - поради липса на достатъчно доказателства. След повторно възобновяване районният съд намерил и двамата за виновни, но не наказал Д. И. поради изтичане на давността по закона. В крайна сметка процесът приключил с решение на окръжния съд от 20 октомври 2006 г. без наказания за нито един от двамата подсъдими, тъй като по отношение и на двамата била настъпила предвидената в закона давност. Жалбоподателката не подала касационна жалба срещу това решение.

Пред Съда жалбоподателката се оплаква от нарушение на чл. 3 в неговия процедурен аспект, а именно – липсата на своевременно и ефективно разследване на случай на тежко сексуално насилие, на което тя е станала жертва на 13-годишна възраст.

Решението: Преди да се произнесе по същество, ЕСПЧ обосновава своята компетентност *ratione temporis*. Съдът припомня, че в практиката си е установил, че процесуалното задължение да се извърши ефективно и бързо разследване в случаи на смърт или нечовешко и унизително третиране по смисъла на чл. 2 и 3 от Конвенцията е едно отделно и автономно задължение. То може да ангажира отговорността на държавата, дори когато актът е бил извършен преди датата на влизане в сила на Конвенцията по отношение на държавата. За да е приложимо това процедурно задължение в случая трябва значителна част от производството по разследване на случая да е станало след тази дата (виж делото *Šilih v. Slovenia* [GC]). В настоящия случай Съдът отбелязва, че макар деянието да е извършено преди влизането в сила на Конвенцията за България (7 септември 1992 г.), повечето действия по воденото производство са били предприети след тази

дата, поради което компетентността *ratione temporis* на ЕСПЧ е налице.

Липсата на обжалване по касационен ред от страна на жалбоподателката пък не е счтено за неизчерпване на вътрешноправните средства с оглед действащата към онзи момент законодателна уредба и ясна практика на Върховния касационен съд за прекратяване на производството, когато е изтекла давността за наказване. Поради това касационното обжалване е нямало да доведе до някакъв различен от този резултат.

Относно съществуването на делото Съдът отбелязва, че националните власти не са предприели никакви мерки, за да установят адреса на обвинения в изнасилване, а този адрес очевидно не е бил променен, нито са предприели действия да го издирят през 8-годишния период. Не е била обмислена и възможността делото да бъде разделено и това срещу Т. З. да продължи самостоятелно, докато бъде издирен Д. И. Тези бездействия на властите граничат с произвол въпреки сериозността на деянията и възрастта на жертвата, както и фактът, че идентичността на обвиняемите е била безспорно установена. Такова разследване не може да бъде прието за ефективно. Затова Съдът намира нарушение на чл. 3 на Конвенцията и присъжда 15 000 евро обезщетение за неимуществени вреди, заедно с 3000 евро за разноски.

Съдът намира редица нарушения на чл. 3 на Конвенцията във връзка с употребата на сила от полицията, липсата на ефективно разследване на случая и лошите условия в затвора. Съдът разглежда и същността на наказанието доживотен затвор без замяна, като потвърждава заключенията си по делото Йоргов (2).

Решение на Съда по делото [Jordan Petrov v. Bulgaria \(no. 22926/04\)](#)

Фактите: Жалбоподателят понастоящем излежава присъда доживотен затвор без замяна във Варна. На 16.01.2001 г. по време на проверка за установяване на

самоличността той участвал в престрелка с полицията, от която впоследствие починал един полицай. Г-н Петров бил арестуван на следващия ден и по негови твърдения в следващите две денонощия бил бит и изтезаван, за да признае, че той е убил полицая и че е участвал в извършването на грабежи и на друго убийство.

Той твърди, че полицаите са го накарали да стои прав с разкрасени крака към стената и с ръце, завързани с белезници зад гърба, като го удряли всеки път, когато паднал и го връщали в същата позиция и настоявали да признае за деянията си. Той твърди още, че отново бил бит от затворническите власти във Варна през 2003 г. при извеждането му от килията, за да бъде закаран в съдебната зала. Наранявания, които са следствие от побой, били констатирани при медицинското му освидетелстване. Военната прокуратура обаче отказала да образува производство по случая с полицейското насилие с мотивите, че служителите са действали в рамките на закона при задържането на опасен престъпник. Производството срещу затворническата администрация във Варна пък било прекратено, защото според прокуратурата употребата на сила била необходима мярка срещу агресивното поведение на жалбоподателя.

Жалбоподателят бил намерен за виновен по повдигнатите обвинения срещу него. Апелативният съд, отменяйки решението на първоинстанционния съд, приобщил първоначалните обяснения на жалбоподателя към доказателствения материал, въпреки че били оттеглени от жалбоподателя заради твърденията му, че са получени насилствено. Съдът намерил, че те са получени съгласно закона и не са накърнили правото му на защита. Решението било потвърдено от ВКС.

Повечето оплакванията на г-н Петров пред Страсбург са във връзка с разпоредбата на чл. 3 на Конвенцията относно упражненото срещу него насилие, както и липсата на последвало ефективно разследване по случая, за лошите условия в затвора, както и за липсата на медицинска грижа там. Той формулира оплаквания и по чл. 6, § 1 за това, че бил осъден на базата на изтръгнати

чрез насилие самопризнания. Отделно посочва и нарушение на чл. чл. 8 и 13 заради нарушаване тайната на кореспонденцията му от страна на затворническите власти.

Решението: Съдът намира нарушение на забраната за нечовешко и унижително отнасяне във връзка с употребеното насилие срещу жалбоподателя през първите два дни от задържането му. Той отбелязва, че въпреки че не е било доказано отвъд разумното съмнение, че жалбоподателят е бил каран да стои с разкрячени крака, докато падне, медицинските свидетелства показват наличие на наранявания върху тялото му. Съдът смята, че така констатираните наранявания достигат прага на суровост по чл. 3, като правителството не е представило обяснение за тях, а и няма данни по делото г-н Петров да е бил агресивен, да се е опитал да избяга или да се самонарани, което да оправдава действията на българските власти.

Съдът намира нарушение и на чл. 3 в неговия процедурен аспект заради твърде ограничения обхват на разследванията от страна на варненската и плевенската прокуратури, въпреки наличието на показанията на свидетели, на затворнически и полицейски служители и медицински експертизи.

Нарушение има и относно нараняванията от 2003 г., като Съдът намира, че няма спор, че те са нанесени от затворническите власти при извеждането на жалбоподателя от килията му, за да бъде закаран в съда, но според Съда използваните методи за потушаване агресията на жалбоподателя са били непропорционални – той е бил сам и невъоръжен срещу група професионални охранители с палки на територията на добре охранявания варненски затвор. Според Съда поведението на жалбоподателя не е изисквало употребата на сила от такъв интензитет и следователно е налице нарушение на чл. 3. Налице е нарушение и в процедурния аспект, отново поради прекалено ограничения обхват на разследването от прокуратурата и непретеглянето от нейна страна на използваната от властите сила спрямо степента на опасност, която е създал

жалбоподателя. Оплакването за липса на медицинска грижа е отхвърлено поради липсата на достатъчно доказателства.

Съдът намира нарушение на чл. 3 и относно лошите условия в затвора (липса на течаща вода, недостатъчна и с ниско качество храна и т. н.), като потвърждава практиката си по подобни дела срещу България. В тази връзка е налице и нарушение на чл. 13 на Конвенцията заради липсата на ефективно средство за защита, тъй като както Съдът вече е установявал и по други дела, уважен иск по ЗОДОВ може да предостави само компенсация, а не гарантира последващо подобряване на условията.

Въпреки, че първоинстанционният съд е изключил самопризнанията от доказателствения материал, понеже били оттеглени от жалбоподателя с твърдения, че са получени насилствено, апелативният съд и ВКС са ги приобщили по делото, което е довело до накърняване правото на справедлив наказателен процес. Затова Съдът намира нарушение на чл. 6 на Конвенцията. По делото е намерено и нарушение на тайната на кореспонденцията по чл. 8, тъй като тя била преглеждана от затворническите власти. За всички нарушения България е осъдена да заплати на г-н Петров 10 000 евро за причинените неимуществени вреди и 6650 за разноски.

Съдът отхвърля оплакването по чл. 3 относно характера на доживотната присъда без замяна с оглед оплакването за липса на възможност за намаляване на присъдата или освобождаване. Съдът припомня заключенията си по решението *Йоргов (2)*, че такава присъда не е несъвместима със стандартите по чл. 3 на Конвенцията и че осъдените на такава присъда могат да получат замяна или помилване от президента. В тази връзка съдия Калайджиева е изразила особено мнение.

Държавата не е изпълнила процедурното си задължение по чл. 3 на Конвенцията да проведе разследване в случай на упражнено сериозно насилие върху жалбоподателя.

Решение на Съда по делото [Biser Kostov v. Bulgaria \(no. 32662/06\)](#)

Фактите: На 21-ви април 2004 г. жалбоподателят – г-н Костов, бил пребит от управителя и собственика на магазин поради подозрение, че е откраднал бутилка водка, докато пазарувал. В резултат той прекарал близо две седмици в болница, където било установено, че имал десет счупени ребра, хематом на белите дробове, увреждания на бъбреците и други наранявания.

По образуваното наказателно производство срещу неизвестен извършител били разпитани свидетели, било извършено разпознаване на управителя и собственика, назначена била и експертиза, която потвърдила резултатите от болничната епикриза. Прокуратурата обаче четири последователни пъти прекратявала производството, поради липса на достатъчно доказателства. Националният съд отхвърлял постановленията за прекратяване като необосновани и връщал делото, но производството накрая било прекратено по искане на заподозрения управител по силата на чл. 239а от тогавашния НПК (в двумесечен срок делото или да бъде внесено в съда, или да бъде прекратено).

Решението: ЕСПЧ формулира оплакването на г-н Костов като такова по чл. 3 от Конвенцията в неговия процедурен аспект. Съдът припомня, че когато едно лице повдига защитимо твърдение за малтретиране, включително и за малтретиране от страна на частни лица, член 3 от Конвенцията поражда процедурно задължение за държавата за провеждане на независимо разследване, което трябва да бъде ефективно, независимо и експедитивно. Според Съда нараняванията на жалбоподателя са били достатъчно сериозни, че да представляват отнасяне, забранено от разпоредбата на чл. 3 и следователно националните власти са имали позитивно задължение да проведат разследване по случая. Именно поради липсата на такова ЕСПЧ намира нарушение – той изтъква, че макар да са предприети мерки за разследване на случая,

прокуратурата не е работила с дължимата грижа и неоправдано е забавила производството чрез четирикратното му прекратяване, всеки път с идентични мотиви, въпреки заключенията на съда, че са налице достатъчно доказателства за предаване обвиняемите на съд. Това поведение на прокуратурата е направило съдебния контрол на практика неефективен.

В последна сметка поведението на прокуратурата е довело до прекратяване на наказателното преследване поради неспазване на процесуалните срокове за внасяне на делото в съда въз основа на чл. 239а от тогавашния НПК. Съдът отбелязва, че съгласно решение № 10 на Конституционния съд на България от 2010 г. институтът по чл. 239а е посочено, че има основната си слабост, че използва формален, чисто количествен критерий за измерване на понятието “разумен срок” на досъдебното производство, което в определени случаи, противно на обществен интерес да бъде реализирана наказателната отговорност на всеки извършител на престъпление, може да предостави неоправдана полза на обвиняемия. ЕСПЧ намира, че именно това се е случило в настоящия случай. В резултат Съдът намира, че е налице нарушение на процедурния аспект на чл. 3 на Конвенцията. По делото България е осъдена да заплати 4000 евро обезщетение за неимуществени вреди заедно с 1000 евро за разноски.

Съдиите Калайджиева и Гаетано са изразили допълнително мнение с фокус върху „независимостта” на разследването и добросъвестността, с която прокуратурата е упражнявала своята дискреция. Според тях подобно поведение де факто е довело до толериране от страна на властите на насилие, което достига прага на суровост, установен в чл. 3 на Конвенцията.

Съдът установява нарушения на чл. 3 и чл. 13 от Конвенцията във връзка с лошите условия в затвора във Варна и ефективността на средството за защита по ЗОДОВ.

Решение на Съда по делото [Shahanov v. Bulgaria \(no. 16391/05\)](#)

Фактите: Жалбоподателят понастоящем излежава присъда доживотен затвор в Пловдив. В периода 2002 – 2009 г. той е бил в затвора във Варна. Пред Съда твърди оплаквания по чл. 3, както и по чл. 13 на Конвенцията относно лошите условия на живот във Варненския затвор. Тези оплаквания били предявени от него в България по две дела по ЗОДОВ срещу Министерство на правосъдието. Първото дело, касаещо условията в затвора във Варна, се отнасяло до периода от 25.02.2003 г. до 19.04.2004 г. По указания на съда жалбоподателят разделил искането си на 5 отделни иска - за лошите санитарни условия, липсата на възможност да поддържа ежедневно личната си хигиена, лошите условия на живот в килията, незадоволителното качество и количество на храната и медицинското обслужване. Съдилищата му присъдили 500 лв. обезщетение заради използването на кофа в килията вместо тоалетна, а останалите четири иска отхвърлили, като намерили, че той не е доказал претърпяването на неимуществени вреди от тях. Второто дело касало също условията на живот в затвора във Варна за последващ период – от 20.02.2005 г. до 15.09.2006 г. Искът на жалбоподателя бил отхвърлен, като съдилищата отново намерили, че неимуществените вреди не са били доказани, както и че постоянният достъп до тоалетна, течаща вода, вентилация и достатъчно дневна светлина следвало да бъдат осигурени само където е възможно.

Г-н Шахънов твърди пред ЕСПЧ нарушения и във връзка с тайната на кореспонденцията му с неговия адвокат заради това, че няколко негови писма до адвоката му, половината изпратени от Варненския затвор, другата половина от затвора в Пловдив, били отворени от затворническата администрация и им бил поставен печат като проверени от тях. В писмо от администрацията в Пловдивския затвор се посочвало, че, действайки на основание чл. 37 от Правилника за прилагане на Закона за изпълнение на наказанията, те редовно отварят всички писма, включително и

изпращаните до адвокати, за да проверят съдържанието им. Г-н Шахънов се оплаква и по чл. 6 § 1 относно прекомерната продължителност на едно от производствата срещу него, започнало през 1999 г. и приключило десет години по-късно с прекратяване от прокуратурата поради липса на доказателства.

Решението: Най-напред ЕСПЧ изследва въпроса дали жалбоподателят има все още качеството «жертва» заради частичното получено обезщетение по реда на ЗОДОВ. Съдът припомня, че за да не се счита едно лице за жертва, националните власти следва да са признали твърдяното нарушение на Конвенцията и да са предоставили адекватна компенсация за това.

По отношение на първото производство по ЗОДОВ Съдът отбелязва, че властите са признали нарушението и са предоставили обезщетение само за един аспект от условията на живот в затвора – ползването на кофа в килията вместо тоалетна. Съдът критикува подхода на националните съдилища, които са задължили жалбоподателя да раздели иска си по отделни елементи на условията на задържане, всеки от които е трябвало така отделно да се анализира относно ефекта му върху жалбоподателя. Такъв анализ води до намаляване значението на различните аргументи в общата оценка на условията на задържане, което е попречило на съдилищата да разгледат кумулативните последици от тези условия за жалбоподателя, както се изисква по Конвенцията. Такъв подход може също така лесно да доведе до заключението, че нито едно от оплакванията само по себе си не е достатъчно сериозно, за да налага обезщетяване на вредите, въпреки че общото въздействие на тези условия, ако бяха преценени в светлината на Конвенцията, щеше да се приеме, че представлява унижително третиране по чл. 3 от Конвенцията. По отношение на второто производство по ЗОДОВ Съдът отбелязва, че съдилищата, намирайки, че държавата следва да предоставя по-добри условия само ако е възможно, са отrekli самото съществуване на задължение за държавата да осигури условия за задържане, съвместими с изискванията на чл. 3.

ЕСПЧ също така критикува за пореден път формалистичния подход на националните съдилища, които са намерили, че жалбоподателят не е успял да докаже, че е страдал психически от лошите условия. Този подход ще попречи на голям брой случаи, по които не е имало физическо, а само психическо страдание, да останат необезщетени. Поради тези съображения Съдът намира, че жалбоподателят не е загубил статуса си на жертва по Конвенцията.

По съществуващото на оплакванията за лошите условия в затвора Съдът намира, че те представляват нечовешко и унижително отношение по смисъла на чл. 3 от Конвенцията. В тази връзка Съдът намира и нарушение на правото на ефективни вътрешноправни средства за защита по чл. 13 заради формалистичния подход на съдилищата при доказването на неимуществените вреди, както и фактът, че производството по ЗОДОВ предоставя единствено парично обезщетение, но не и действителна промяна в съответните условия.

Поради наличието на законова разпоредба, която позволява мониторинг на кореспонденцията на жалбоподателя с адвоката му, ЕСПЧ установява и нарушение на чл. 8 от Конвенцията. Съдът обаче отхвърля оплакването по чл. 34, според което посегателството върху кореспонденцията на жалбоподателя се е отразило и върху ефективното упражняване на правото му на индивидуална жалба.

Що се отнася до продължителността на едно от производствата срещу жалбоподателя, ЕСПЧ счита, че са налице нарушения на чл. 6 и на чл. 13 на Конвенцията, тъй като забавянето се е дължало главно на отлагането на дела в районния съд, неявяване на свидетели, вещи лица и дори съдии или заседатели, а г-н Шахънов не е разполагал с ефективно средство за защита срещу тази продължителност. България е осъдена да заплати за нарушенията 7000 евро за неимуществени вреди и 2000 евро за разноски.

Съдът заличава жалба по чл. 3 и 13 от Конвенцията от списъка с делата по силата на чл. 37 от Конвенцията, тъй като намира, че жалбоподателката няма намерение повече да я поддържа.

Решение на Съда по допустимостта по делото [M.T. v. Bulgaria \(no. 37723/08\)](#)

Със заличената жалба са повдигнати оплаквания по чл. 3 и чл. 13 от Конвенцията във връзка с унижително отношение от страна на полицията – жалбоподателката била закопчана с белезници за уличен стълб пред полицейското управление. Единствената ѝ кореспонденция със Съда е предварителната ѝ жалба и официалната ѝ жалба. След депозирането им тя е оттеглила пълномощното на своя процесуален представител, за което не е уведомила ЕСПЧ, нито е съобщила за смяна в адреса си за кореспонденция. Тъй като не е отговорила на становището на Правителството, нито е предявила претенции за обезщетение, Съдът намира, че тя се е дезинтересирала от своята жалба и решава да я заличи от списъка с делата.

Съдът комуникира на Правителството жалба и задава въпроси на страните, за да установи дали е ефективно разследване по случай на твърдяно упражнено насилие срещу тримата жалбоподатели при провеждането на специализирана полицейска операция, за което се твърди, че е нарушило чл. 3 от Конвенцията.

Комуникирана жалба на правителството по делото [Georgiev and others v. Bulgaria \(no. 51284/09\)](#)

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Констатациите за повтарящи се нарушения на правата на задържаните лица в резултат на неадекватните материални условия в

местата за задържане е основание Съдът да заключи, че в Русия е налице структурен проблем, който налага постановяване на решение по чл. 46 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Ananyev and others v. Russia \(no. 42525/07 и 60800/08\)](#)

В решението по делото Съдът единодушно е намерил нарушение на чл. 3 и чл. 13 от Конвенцията по оплакванията на жалбоподателите, че са били държани в нечовешки и унижителни условия в местата за задържане по мярка за неотклонение „задържане под стража“, като отбелязва, че това е структурен проблем за Русия. Съгласно базата дела на ЕСПЧ към този момент има около 250 висящи дела, поставящи подобен проблем. Поради нова Съдът решава да приложи процедурата за пилотни решения спрямо държавата.

В решението Съдът подробно обсъжда условията в местата за задържане и на основание чл. 46 от Конвенцията (задължение на държавите членки да предприемат индивидуални и генерални мерки, под наблюдението на Комитета на министрите на Съвета на Европа, за да гарантират правата, които ЕСПЧ е намерил, че са нарушени) постановява, че руското правителство трябва да:

- подобри материалните условия, при които бива изпълнявана мярката „задържане под стража“, като постави прегради около тоалетните в килиите, премахне плътните мрежи от прозорците на килиите и увеличи броя на душовете;
- промени приложимата правна регламентация, както и практиките и отношението към задържаните;
- гарантира, че предварителното задържане се използва само при абсолютна необходимост;
- уточни максималния капацитет на всеки център за задържане и
- гарантира, че жертвите могат да се оплакват ефективно от неадекватните условия на задържане.

За постигане на тези резултати руските власти трябва да изготвят, в сътрудничество

с Комитета на министрите, в шестмесечен срок от влизане в сила на решението задължителна времева рамка за разрешаване на проблемите. Те също така трябва да предоставят обезщетение, включително като спешно уредят чрез приятелско споразумение всички дела, заведени от жертви на нечовешки и унижителни условия в руските центрове за задържане в 12 месечен срок от влизане в сила на решението (за вече комуникираните дела) или от датата на комуникацията (за нови дела).

Изнасилването на задържано лице от служител на бордовата охрана представлява изтезание; властите не са извършили адекватно разследване на инцидента, в противоречие с изискванията на чл. 3 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Zontul v. Greece \(no. 12294/07\)](#)

Фактите: През 2001 г. жалбоподателят, г-н Zontul, бил настанен като нелегален имигрант в Гърция в сградата на бившо морско училище, след като гръцките власти заловили кораба, на който той пътувал, заедно с останалите нелегални имигранти. Той твърди, че докато бил задържан там бил изнасилен с полицейска палка от две лица от бреговата охрана. В резултат имигрантите организирали протест чрез гладна стачка, но бреговата охрана нахлула в помещенията и започнала да бие задържаните там, да ги залива с вода, а един от задържаните бил накаран „да скача като заек“.

След инцидента започнало вътрешно административно разследване. Искането на г-н Zontul да бъде прегледан от доктор не било удовлетворено, но докторът констатирал наранявания върху телата на 16 задържани имигранти. Когато били показани на г-н Zontul копия от неговите показания, дадени година по-рано, той видял, че било записано, че той бил получил само „плесница“ от охранителите. Висшестоящият служител от бреговата охрана, който изготвил доклада по разследването, посочил, че разпитаният

охранител твърдял, че той само ударил леко г-н Zontul по задните части с палката и тъй като този инцидент бил незначителен, той не бил го докладвал след това. Той основал заключенията в доклада си на тези показания, както и на факта, че не били установени наранявания по тялото на г-н Zontul.

Делото по разследването било изпратено на прокурора и шестима служители от бреговата охрана били призовани на съд по обвинения за нанасяне на телесна повреда и упражняване на физическо и психическо насилие. В края на краищата през 2006 г. служителят Д. получил наказание 6 месеца лишаване от свобода при условията на условно осъждане (заменено с глоба) за нанасяне на телесна повреда и за сериозно засягане на сексуалния интегритет с цел да накаже жертвата, а служителят В. получил за помагачество 5 месечна условна присъда, което наказание също било заменено с глоба.

Решението: Съдът припомня, че изнасилването на задържано лице от държавен служител се счита за особено тежка форма на малтретиране и по практиката на различни международни институции представлява изтезание. Съдът заключава, че третирането на г-н Zontul, с оглед на степента на жестокост и умишления характер на деянието, безспорно представлява акт на изтезание по смисъла на Конвенцията. Що се отнася до ефективността на разследването на това деяние Съдът набляга на няколко факта - че г-н Zontul не е бил прегледан от доктор след инцидента въпреки настояването му, че заключенията в доклада от вътрешното разследване са били незадоволителни, а доказателствата са били подправени, тъй като оплакването на жалбоподателя за изнасилване е било преправено на „плесница“, а въпреки воденото наказателно дело получените присъди от виновните лица са били несъществени и непропорционални съобразно фундаменталния характер на засегнатите права по Конвенцията. Освен това жалбоподателят не е бил информиран в достатъчна степен за хода на производството, което да му позволи да

участва активно в него като граждански ищец.

Поради това Съдът приема, че гръцката съдебна система по конкретното дело не е имала възпиращ ефект по отношение на изтезанието, на което -н Zontul е станал жертва, нито му е предоставила адекватна защита, в нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Наложено наказание доживотен затвор без възможност за предсрочно освобождаване на три лица, осъдени за тежки убийства, за които съществува възможността Държавният секретар да ги освободи само в изключителни случаи по „състрадателни мотиви“, не представлява нарушение на забраната по чл. 3 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Vinter and Others v. The United Kingdom \(nos. 66069/09; 130/10; 3896/10\)](#)

Фактите: Тримата жалбоподатели, осъдени за убийства, имат наложено наказание доживотен затвор без възможност за предсрочно освобождаване, като в този случай по правото на Обединеното кралство Държавният секретар има дискреционната възможност да ги освободи само в изключителни случаи по „състрадателни мотиви“, а именно при неизлечима болест или сериозно инвалидизиране. Жалбоподателите се оплакват, че като не съществува на практика възможност за тях да бъдат предсрочно освободени, това третиране представлява нечовешко и унижително отнасяне, в противоречие с чл. 3 от Конвенцията.

Решението: Съдът отбелязва, че поначало въпросите относно това дали дадена наложена присъда е подходяща не е въпрос за преценка за ЕСПЧ, но в определени изключителни случаи една напълно непропорционална присъда може да представлява нечовешко и унижително третиране и да повдигне въпрос по чл. 3. В случая на жалбоподателите наложената им

присъда не може да се счита за напълно непропорционална с оглед особената тежест на извършените от тях престъпления.

На следващо място следва да се прецени дали в даден последващ момент от изтърпяването на доживотната присъда без възможност за предсрочно освобождаване отново не може да възникне въпрос по чл. 3. Трябва да се изследват два въпроса в това отношение: 1) дали продължаването на изтърпяването на такава присъда при конкретните обстоятелства на лицето не може вече да бъде оправдано по съображения за наказването му и за възпиране от извършване на престъпления 2) дали присъдата е *de facto* и *de jure* без възможност за намаляване. По отношение на първия въпрос Съдът намира, че никой от жалбоподателите не е показал тяхното продължаващо лишаване от свобода да не е вече оправдано по съображения за наказването им и с оглед възпиращата функция на наказанието. Съдът отбелязва,

че щом по първия въпрос отговорът е отрицателен, не се налага да изследва и втория въпрос. Той все пак изразява известни резерви относно възможността на Държавният секретар да освобождава предсрочно по „състрадателни мотиви”, тъй като по начина, по който тази възможност е регулирана, тя позволява лицето да продължава да бъде държано в затвора дори и вече функциите на наказанието доживотен затвор да не оправдават повече задържането му там. Освен това вече не се извършва преглед на 25-тата година от изтърпяване на наказанието на необходимостта от продължаване на задържането, както е било по старата практика. Освобождаването по „състрадателни мотиви” е също така съмнително дали представлява на практика предсрочно освобождаване, ако единственото, което то променя, е че позволява на затворника да умре в дома си или в хоспис вместо зад решетките.

3. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Настаняването на жалбоподателя в социален дом за хора с психични разстройства, без неговото съгласие, без възможност законността му да бъде оспорена и без право на обезщетение водят до нарушения на различни аспекти на правото на свобода и сигурност по чл. 5 на Конвенцията.

Решение на Голямото отделение на Съда по делото [Stanev v. Bulgaria \(no. 36760/06\)](#)

Фактите: През 2001 г. жалбоподателят бил поставен под ограничено запрещение от съда, тъй като страдал от шизофрения. През 2002 г. назначеният му от съда попечител – общински служител, го настанил в дом за хора с психични разстройства в с. Пастра, община Рила, без да го уведоми и да се съгласува с него. След настаняването му в дома директорът станал негов попечител. Г-н Станев не можел да напуска дома освен с разрешение на директора, а ако се отклонявал от дома, бил довеждан обратно от служителите на дома с помощта на полиция.

Условията в дома били определени като нечовешки и унижителни от Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията при посещенията им там през 2003 и 2004 г – сградите били порутени, липсвала течаша вода, тоалетните били в плачевно състояние, отоплението било крайно недостатъчно, храната също. Липсвала адекватна терапия, а настанените лица в дома не разполагали с лични дрехи. Подобрения в дома били правени едва през 2009 г.

През 2004 г. г-н Станев поискал пълната му дееспособност да бъде възстановена, като молил за това прокуратурата и кмета на Община Рила да инициират производство пред съда за отмяна на запрещението. Прокурорът му отказал, като се позовал на медицински заключения, че той не е способен да действа самостоятелно и да се грижи сам за работите си, поради което домът бил най-подходящото място за него. Неуспешни били и опитите му и чрез кмета, като отказът на кмета да сезира съда бил обжалван от адвоката на г-н Станев със съгласието на попечителя – директора на дома, но съдът отхвърлил жалбата, тъй като попечителят нямал правен интерес от обжалването на отказа на кмета, тъй като той можел самостоятелно да подаде искане до съда за отмяна на запрещението. Жалбоподателят бил отправял и няколко устни молби до попечителя си да поиска от съда възстановяване на дееспособността му, но без успех.

Според независима психиатрична експертиза от 2006 г. г-н Станев бил погрешно диагностициран като шизофреник, а всъщност страдал от алкохолно пристрастяване, но бил в добро психично здраве и годен да бъде реинтегриран в обществото. Същевременно се посочвало, че неговото психично здраве се влошавало от престоя му в дома заради развитието на „синдрома на институционализацията”.

Пред Съда г-н Станев твърди редица нарушения на Конвенцията: на чл. 3 и чл. 13 относно унижителните условия в дома за душевно болни; на чл. 5, §§ 1, 4 и 5 във връзка с твърденията му за незаконност и произволност на лишаването му от свобода поради настаняването му в дома без негово съгласие, без възможност да сезира съда или да потърси обезщетение; на чл. 6

заради липсата на достъп до съд, който да го освободи от попечителството, както и на правото на личен живот по чл. 8 и липсата на средство за защита по чл. 13 във връзка с ограниченията, които произтичат от режима на попечителството, включително настаняването му в дома.

Решението: **Относно оплакването за незаконно и произволно лишаване от свобода** ЕСПЧ най-напред разглежда въпроса дали е било налице „лишаване от свобода” по смисъла на чл. 5, § 1 при настаняването на г-н Станев в дома в с. Пастра. Съдът отбелязва, че няма да се произнася общо дали всяко настаняване на поставено под запрещение лице в социален дом е лишаване от свобода, тъй като съществуват разнообразни ситуации как това настаняване е извършено – често то е иницирано от семействата на лицето, които участват и в ангажиментите по настойничеството/ попечителството и е основано на гражданскоправни отношения между тях и институциите. В тези случаи ограниченията върху свободата на лицата е резултат от действия на частни лица и ролята на властите е лимитирана до надзорни функции. За разлика от тези случаи, по настоящото дело обстоятелствата са били други – членовете на семейството на г-н Станев не са били ангажирани в ролята по попечителството, а попечител е бил общински служител, който е сключил договора за настаняване на г-н Станев в дома, без да се консултира с него и без негово съгласие, противно на изискванията на Закона за лицата и семейството. Следователно настаняването му в дома не е било въз основа на доброволно частно-правно споразумение за предоставяне на социални услуги, а е било резултат от редица действия от страна на публичните власти и следователно властите са отговорни за него.

Това настаняване представлява „лишаване от свобода” поради следните фактори - в дома г-н Станев е бил подложен на ограничителен режим без свободна възможност да го напуска, личните му документи са стояли у директора на дома, когато се е отклонявал от даденото му разрешение да пътува извън района на дома е бил връщан от служителите на дома с

помощта на полицията, срокът на престоя му там е бил неопределен, настаняването му там е било без негово съгласие. По отношение на съгласието Съдът отбелязва, че в определени ситуации желанията на хората с ментални и психични проблеми могат валидно да бъдат заместени от техните представители с цел защита на лицето и че понякога е трудно да се прецени какво е истинското желание на тези лица, но, както Съдът по други поводи е подчертавал, фактът, че лицето не е дееспособно не значи непременно, че не може да разбира ситуацията, в която се намира.

Съдът по-нататък приема, че задържането на г-н Станев в дома е било незаконно – първо, защото противоречи на националното право (договорът за настаняването му е бил сключен без негово съгласие, въпреки че такова се е изисквало по закона, и така той е бил настанен в дома противно на волята му) и второ, защото не попада в обхвата на някои от изключенията, посочени в чл. 5 на Конвенцията, по-специално на чл. 5 § 1 (е), тъй като липсват доказателства, че поведението му е опасно за него или околните и е налагало предприемането на подобна ограничителна мярка. Съдът подчертава, че защитните мерки, които могат да се взимат по отношение на лица с увреждания, трябва да се съобразяват доколкото е възможно с желанията на лицата, които са способни да изразят своята воля, като неспазването на това изискване може да доведе до злоупотреба с правата на уязвимите хора. Освен това в случая не е правена никаква скорошна медицинска преценка на жалбоподателя преди настаняването му в дома, а по закон няма и изискване за извършване на оценка на състоянието му дали все още страда от разстройствата, които са наложили първоначалното настаняване в дома.

Поради липсата на средство във вътрешното право, което да осигурява на жалбоподателя пряка възможност да оспорва законността на неговото настаняване в дома, както и липсата на периодично преразглеждане от съда на наложената му мярка, Съдът приема, че е налице нарушение на чл. 5 § 4. Той

подчертава, че в България настаняването в институции за душевно болни не включва контрол от съда и не се третира като лишаване от свобода, което обуславя липсата на средство за оспорване законността на мярката. Тъй като вътрешното ни право не предоставя и възможност за претендиране на обезщетение за лишаване от свобода в случая на г-н Станев, Съдът постановява и нарушение на чл. 5 § 5.

По отношение на оплакването по чл. 3 ЕСПЧ напомня, че след като е намерил, че настаняването на жалбоподателя в дома в с. Пастра представлява лишаване от свобода, за която ситуация са отговорни властите, то тогава и чл. 3 е приложим към тази ситуация. Съдът напомня, че при лишаване от свобода независимо дали е в контекста на наказателно производство или с цел запазване здравето и живота на лицето националните власти са длъжни да осигурят условия, които да не са унижителни по смисъла на чл. 3 от Конвенцията. Именно унижителни са били битовите условия в дома, в които жалбоподателят е бил принуден да живее против волята си в продължение на седем години и тъй като правителството не е предприело никакви мерки до 2009 г., като се оправдава с липсата на финансови средства, Съдът установява нарушение на чл. 3. Дори и да не се твърди, че властите умишлено са третирали г-н Станев по унижителен начин, условията, в които е бил принуден да живее през един продължителен период от време, представляват унижително третиране. Във връзка с това нарушение и невъзможността според вътрешното ни законодателство да се търси обезщетение за лошите условия в дома (разпоредбите на ЗОДОВ не са били намирани досега за приложими за лоши условия в социални домове) е установено и нарушение на чл. 13 на Конвенцията.

ЕСПЧ намира и нарушение на чл. 6 на Конвенцията заради липсата на достъп до съд. Г-н Станев не е имал възможност със собствени действия да поиска възстановяване на пълната си дееспособност – той е можел да направи това само чрез неговия попечител или органите, посочени в ГПК. Недееспособните лица не са изрично

посочени в закона, а и правителството не е представило никаква съдебна практика, която да показва, че тези лица могат директно да се обръщат към съда с тази цел. Относно достъпа до съд българският закон не прави разлика между лица под ограничено и под пълно запрещение, нито се предвижда някакъв автоматичен периодичен контрол дали основанията за поставяне под запрещение са все още валидни. Същевременно мярката по отношение на г-н Станев не е ограничена по някакъв начин във времето.

Съдът още подчертава, че макар правото на достъп до съд да не е абсолютно, правото на засегнатите лица да поискат от съда да извърши последващ преглед върху основанията за налагане на запрещението е основно процесуално право за защита на тези, поставени под ограничено запрещение. Следователно такива лица следва по принцип да имат директен достъп до съда в тази сфера. Не е неразумно да бъдат въведени някакви ограничения, за да не бъдат претоварени съдилищата например с постоянни неразумни искания в тази област, но този въпрос може да бъде решен с по-малко драстични средства от автоматичния отказ да се даде достъп до съд – например чрез ограничение в интервалите, през които могат да се правят такива искания или чрез система за предварителна преценка на допустимостта им на базата на документите по делото.

ЕСПЧ в тази връзка отбелязва резултатите от проучване, според което 18 от 20 национални системи на държави членки на Съвета на Европа предоставят пряк достъп до съд на лица с ограничена дееспособност за преразглеждане на техния статус, а в 17 държави такъв достъп имат дори и пълно запретените. Тези данни показват тенденция към предоставяне на директен достъп до съд на такива лица относно преразглеждане на техния граждански статус. Съдът още подчертава нарастващата значимост на международните механизми за защита правата на лица, които страдат от психични разстройства с цел предоставянето им на възможно най-широка автономия (например Конвенцията на ООН от 13 декември 2006 г. за правата на хората с увреждания). Поради тези

съображения Съдът заключава, че чл. 6 трябва да бъде тълкуван така, че гарантира по принцип на всеки в позицията на г-н Станев със статут на ограничено запретен директен достъп до съд за преразглеждане на неговия статус и възстановяване на дееспособността му. Тъй като такъв достъп не е гарантиран по българското право, това е достатъчно за Съда да заключи, че е налице нарушение на чл. 6 по отношение на г-н Станев.

За намерените нарушения България е осъдена да заплати обезщетение за неимуществени вреди в размер на 15 000 евро.

По решението има изразени частични особени мнения на четирима съдии във връзка с мнението на мнозинството, че не е необходимо да се разглежда отделно оплакването за нарушение правото на личен живот по чл. 8 на Конвенцията.

Нарушението на чл. 6 заради задочното производство спрямо жалбоподателя не е доказано в случая да е довело непременно до неоправдано лишаване от свобода по смисъла на чл. 5 § 1 (а) от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Stoyanov v. Bulgaria \(no. 39206/07\)](#) – виж раздел 4

- **ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ**

Член 5, § 3 не е приложим към период на изтърпяване едновременно на присъда лишаване от свобода и на наложена по друго наказателно производство мярка за неотклонение задържане под стража. Това е период, който представлява „законосъобразно лишаване от свобода по силата на постановена от компетентен съд присъда” и жалбоподателят не може да твърди, че е имал „право на ... освобождаване преди гледане на делото му в съда”.

Решение на Съда по делото [Borisenko v. Ukraine \(No. 25725/02\)](#)

18

Фактите: С присъда от 30.12.1999 г. жалбоподателят бил осъден на четири години лишаване от свобода. Срокът на присъдата следвало да изтече на 18.07.2003 г. По време на изтърпяването на присъдата на жалбоподателя било повдигнато друго обвинение и му била наложена мярка за неотклонение задържане под стража. С присъда от 1.06.2005 г. той бил осъден на лишаване от свобода и по второто обвинение.

Решението: По чл. 5, § 3 от Конвенцията жалбоподателят се оплаква от продължителността на предварителното си задържането по второто производство. Страните по делото не спорят относно приложимостта на чл. 5, § 3 към периода между 18.07.2003 г., когато е изтекъл срокът на наказанието, наложено с първата присъда и 1.06.2005 г., когато е била постановена втората присъда. Спорът е относно приложимостта на чл. 5, § 3 за периода между 1.02.2001 г. и 18.07.2003 г., когато задържането на жалбоподателя попада едновременно и по чл. 5, § 1 (а), и по чл. 5, § 1 (с). В тази връзка Съдът отбелязва, че постановлението на прокуратурата за задържането на жалбоподателя не е суспендирано изпълнението на присъдата. Това е видно както от текста на прокурорския акт, така и от приложимото законодателство. Следователно не може да се твърди, че на 1.02.2001 г. жалбоподателят е спрял да изтърпява присъдата си и че в периода до 18.07.2003 г. е било необходимо допълнително обосноваване на продължаващото му задържане. Допълнителното тълкуване, дадено от съдилищата на законовите основания за задържането на жалбоподателя не може ретроактивно да създаде задължение да се мотивира лишаването от свобода на жалбоподателя, тъй като той вече е бил „законосъобразно лишен от свобода от компетентен съд”. Следователно задържането на жалбоподателя през този период е било оправдано по чл. 5, § 1 (а).

И наистина, при обстоятелствата по случая Съдът не вижда практическа полза

държавните власти да мотивират задържането на жалбоподателя по чл. 5, § 1 (с) и § 3, щом лишаването му от свобода е било оправдано по чл. 5, § 1 (а). Разглеждането на всяка молба за освобождаване би било ограничено до чисто хипотетичния въпрос дали лицето можеше да бъде освободено, ако не излежаваше присъда лишаване от свобода. Следователно, дори ако задържането по буква (с) вече не е било оправдано, то нямаше да спре автоматично да бъде законно и оправдано по чл. 5, § 1 (а).

Съдът припомня, че целта на чл. 5, § 3 е да осигури освобождаване на лицето, когато продължаващото му задържане спре да бъде вече оправдано. Жалбоподателят обаче не може да твърди, че докато търпи изтърпяването на присъда лишаване от свобода в рамките на друго наказателно производство, несвързано с първото осъждане, е имал „право на ... освобождаване преди гледане на делото му в съда.” Следователно чл. 5, § 3 не е приложим към задържането на жалбоподателя в периода от 1.02.2001 г. до 18.07.2003 г., който е представлявал „законосъобразно лишаване от свобода по

силата на постановена от компетентен съд присъда.”

Така Съдът приема, че оплакването на жалбоподателя по чл.5, § 3 за прекомерна продължителност на предварителното задържане касае единствено периода от 18.07.2003 г. до 1.06.2005 г. и намира, че е имало нарушение на посочената разпоредба, тъй като в актовете си по мярката съдилищата са се ограничили единствено да посочат, че наложената порано мярка е правилна, без да са посочили основания за продължаване на задържането, което те са били длъжни да направят по силата на чл. 5, § 3. Освен това не само че не са посочили конкретни основания за продължаващото задържане, но съдилищата са и отхвърлили искането за освобождаване като необосновано. Съдът критикува подхода на съдилищата да искат от жалбоподателя да обосновава правото си на освобождаване, тъй като това засяга самата същност на правото по чл. 5, § 3, което създава презумпция в полза на освобождаването и изисква съответно продължаващото задържане да бъде оправдавано от страна на властите.

4. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Нарушено е правото на справедлив процес поради липсата на пряк достъп до съд на ограничено дееспособни лица да бъде преразгледан техния граждански статус.

Решение на Голямото отделение на Съда по делото [Stanev v. Bulgaria \(no. 36760/06\)](#) – виж раздел 3

Провеждането на задочно наказателно производство и последвал отказ за възобновяване на делото представляват нарушение на правото на справедлив процес и е пречка за ефективно упражняване правата на обвиняемия в процеса.

Решение на Съда по делото [Stoyanov v. Bulgaria \(no. 39206/07\)](#)

Фактите: През 2002 г., когато жалбоподателят бил издирван във връзка с други престъпления, било образувано и производство срещу него за убийство на приятелката му. След инцидента жалбоподателят се укрил. Органите по разследването, след като не намерили жалбоподателя на постоянния му адрес и установили, че той не се намира в затвора и не е напуснал страната, му назначили представител. На съдебната фаза на производството окръжният съд се опитал да го призове на постоянния му адрес, но призовката се върнала с отметка от бащата на жалбоподателя, че той от 2 години не живее там. След проверка отново било установено, че той не е напуснал страната. Окръжният съд осъдил жалбоподателя на 16 години лишаване от свобода, а

назначеният му представител не обжалвал присъдата.

Жалбоподателят бил намерен и арестуван през 2006 г. и тогава научил, че за убийството срещу него е воден задочен процес. Той поискал възобновяване на производството, но ВКС отказал с мотива, че жалбоподателят е напуснал местопребъпленето и не е уведомил властите за адреса си, като по този начин фактът, че не е бил уведомен за последвалото производство е в резултат от неговото поведение и така се е отказал от процесуалните си права по своя воля.

Пред ЕСПЧ г-н Стоянов повдига оплаквания за нарушение на правото на справедлив процес по чл. 6 от Конвенцията заради задочното му осъждане и отказа на националните власти да възобновяват делото, както и на основание чл. 5 от Конвенцията с твърдения, че изтърпяването на присъдата в резултат на задочния процес представлява незаконно лишаване от свобода.

Решението: ЕСПЧ припомня практиката си по делото *Sejdovic v. Italy* и подчертава, че информирането на лице за наличието на наказателно преследване срещу него представлява материалноправно и процесуалноправно изискване, което гарантира ефективно упражняване правата на обвиняемия. Той отбелязва, че при липса на официално уведомяване за производството срещу лицето определени факти могат да дадат недвусмислена индикация, че обвиненият е наясно с производството срещу него и причините за него и не възнамерява да вземе участие в него или желае да избегне правосъдието. Бягането от местопребъпленето заради страх от наказателно преследване не е достатъчно, за да се приеме, че лицето е наясно с образувано производство срещу

него и че се е отказал от правото си да присъства на процеса.

Според Съда простият факт на отсъствие на жалбоподателя от дома му не е достатъчен, за да се смята, че той, уведомен за производството срещу него, се е укрил от властите. Жалбоподателят не е знаел за образуването на производството, нито за конкретните обвинения срещу него и за да не е налице „отказ от правосъдие“, той следва да е разполагал с възможността делото да бъде възобновено и повторно разгледано с негово участие (вж. делото *Стоичков срещу България*). Съдът установява нарушение на правото на справедлив процес по чл. 6, § 1 от Конвенцията и приема това за достатъчно обезщетение.

ЕСПЧ припомня практиката по делото *Стоичков* относно задържането на база присъда, постановена в задочно производство. Съдът обаче отхвърля оплакването по чл. 5, § 1 (а) от Конвенцията, тъй като не счита, че нарушението на чл. 6 е доказано в настоящия случай да е довело непременно до неоправдано лишаване от свобода по смисъла на посочената разпоредба. В конкретния случай жалбоподателят е бил задържан през 2006 г. заради предишни осъждания и впоследствие е била извършена кумулация на няколко наказания, сред които и това по задочното производство, като не може да се заключи, че изтърпяването на кумулираното наказание щеше да е приключило към настоящия момент, ако не беше наказанието по задочното производство.

България следва да заплати на г-н Стоянов 1200 евро за направените разноски.

Налице е накърняване правото на справедлив процес по чл. 6, § 1 заради изтъргване на самопризнания чрез физическо насилие.

Решение на Съда по делото [Jordan Petrov v. Bulgaria \(no. 22926/04\)](#) – виж раздел 2

Налице е нарушение на чл. 6 и чл. 13 на Конвенцията, заради прекомерната продължителност на едно от производствата срещу жалбоподателя.

Решение на Съда по делото [Shahanov v. Bulgaria \(no. 16391/05\)](#) – виж раздел 2

Съдът заличава от списъка с делата жалбата на жалбоподателите за прекомерна продължителност на гражданския процес, по който те са били ищци във връзка с вещноправен спор, тъй като страните са постигнали приятелско споразумение. Правителството ще изплати 5700 евро за причинените имуществени и неимуществени вреди, както и за разноските.

Решение на Съда по делото [Kiurkchian v. Bulgaria \(no. 45661/05\)](#)

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Изричното посочване в присъдата, че обвиняемият по делото, починал преди приключването на производството, е бил престъпник и е извършвал престъпления, е в нарушение на чл. 6, § 2 от Конвенцията. В решението си по иска за вреди от непозволено увреждане срещу наследниците на жалбоподателя съдилищата не са извършили своя собствена независима преценка налице ли е вина, а са се позовали на мотивите на решенията по наказателното дело и така решението им, с което се отнема собствеността на жалбоподателя, е било без процесуални гаранции и в нарушение на принципа за мирно ползване на собствеността.

Решение на Съда по делото [Vulakh and others v. Russia \(no.33468/03\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са родителите и децата на г-н Vulakh, срещу когото било образувано наказателно производство по подозрение, че е ръководител на престъпна групировка. През март 2002 г. г-н Vulakh се самоубил и на това основание наказателното производство срещу него било прекратено. През октомври 2002 г. другите обвиняеми били осъдени за извършването на тежки престъпления. В присъдата на първоинстанционния съд се посочвало, че г-н Vulakh бил ръководителят на групировката и финансирал престъпната ѝ дейност. В последвало гражданско производство, заведено от жертви на групировката срещу жалбоподателите, съдилищата, позовавайки се на присъдата, присъдили на ищците като обезщетение за претърпени имуществени и неимуществени вреди сериозен дял от частта, наследена от жалбоподателите от г-н Vulakh в млекодобивен комбинат.

Решението: Съдът отбелязва, че презумпцията за невиновност по чл. 6, § 2 обхваща не само висящото наказателно производство, но и съдебните решения, постановени след прекратяването на наказателното преследване. В присъдата си по делото срещу другите подсъдими съдът е изразил безусловното си становище, че г-н Vulakh е извършвал престъпна дейност. Изводите му са били пренесени в решенията на гражданските съдилища по исковете за вреди срещу жалбоподателите.

Съдът подчертава, че има фундаментална разлика между едно твърдение, че някой е заподозрян в извършването на престъпление и недвусмисленото съдебно деклариране, при липсата на окончателно осъждане, че лицето е извършило въпросното престъпление. Тъй като в решенията си наказателните съдилища са използвали изрични и безусловни изрази Съдът намира, че това представлява произнасяне по вината на г-н Vulakh преди тя да е доказана в съответствие със закона. На тези основания Съдът намира нарушение на чл. 6, § 2 от Конвенцията.

Оплакването на жалбоподателите по чл. 1 от Протокол 1 (защита правото на

собственост) Съдът разглежда в светлината на първото правило на разпоредбата – принципът за мирно ползване на собствеността.

Като начало Съдът отбелязва, че по делото няма факти или доказателства, че делът на г-н Vulakh в комбината е бил придобит по незаконен начин или чрез средства от престъпна дейност. Правното основание на иска срещу жалбоподателите е непозволено увреждане – твърди се, че в резултат на неправомерно поведение на техния наследодател на ищците били причинени финансови загуби.

Съдът напомня, че една оправдателна присъда или прекратяването на наказателното производство на процесуално основание не следва да преклудира възможността въз основа на същите факти да бъде ангажирана гражданската отговорност на твърдения извършител. Този иск може да се предяви и срещу имуществото на починалия подсъдим. По руското законодателство иск за вреди от непозволено увреждане следва да бъде отхвърлен, ако ответникът докаже, че не е действал виновно или че липсва причинно-следствена връзка между действията му и причинените вреди. Тъй като г-н Vulakh очевидно не е можел сам да докаже, че няма вина за твърдените вреди, Съдът следва да прецени дали жалбоподателите, които са били ответници в производството, са имали тази възможност.

От съдебните решения е видно, че гражданските съдилища не са направили своя независима оценка относно вината на жалбоподателите или на техния наследодател, а само са цитирани решенията на наказателните съдилища. Нито г-н Vulakh, нито жалбоподателите са били страна в наказателното производство и, както Съдът вече е приел, изричното посочване в присъдата, че той е виновен е в нарушение на презумпцията за невиновност. Следователно в нарушение на чл. 1 от Протокол 1 на жалбоподателите не са били предоставени нужните процедурни гаранции за защита на правата им на собственост.

Няма нарушение на правото на справедлив процес, ако въпреки изричното изискване на законодателството за участие на адвокат в наказателното производство от самото начало на процеса, отсъствието му при провеждането на първите следствени действия не е имало последствия за общата справедливост на производството.

Решение на Съда по делото [Trymbach v. Ukraine \(No.44385/02\)](#)

Фактите: Жалбоподателят бил осъден за убийството на трима души, които крадели метал близо до дома му. Той се оплаква, че е било нарушено правото му на защита, тъй като през първите две седмици от разследването не е бил представляван от адвокат, макар по националното законодателство това да било задължително.

Решението: Съдът най-напред напомня, че достъпът до адвокатска защита следва по правило да бъде осигурен от първия момент на разпита на заподозрения от полицията, освен ако в конкретния случай може да бъде установено, че са били налице непреодолими причини това право да бъде ограничено. Правото на защита по принцип би било невъзвратно засегнато, ако са били направени уличаващи в престъпление изявления пред полицията без присъствието на адвокат, които са били използвани след това за осъждането. По настоящото дело Съдът констатира, че жалбоподателят е

декларирал изрично отказа си да му бъде назначен адвокат и желанието да се защитава сам. Макар отсъствието на адвокат да е било в нарушение на закона Съдът посочва, че има за задача да разглежда твърдени фактически или законови пропуски на националните власти единствено и само, ако те са довели до нарушаване на правата по Конвенцията. Съдът разглежда подробно цялото наказателно производство и констатира, че справедливостта на процеса не е била накърнена от отсъствието на адвокат през първите две седмици. По-конкретно няма данни жалбоподателят да е направил самопризнания, които по-късно да е искал да оттегли или промени. От началото до края на производството жалбоподателят е поддържал своята версия за събитията, която не е променил от първия разпит до края на производството и която е била опровергана чрез редица съдебни експертизи, а не чрез използването на незаконни средства или методи. Не се твърди и че жалбоподателят е бил принуден да се откаже от правото си на адвокат. В жалбите си по делото жалбоподателят е поддържал, че е било нарушено правото му на защита, но не е посочил какви вреди са му били причинени, а такива не са били установени и от въззивния съд. Върховният съд също не е установил достатъчно сериозни процесуални нарушения, които да обосновават връщането на делото за повторно разглеждане.

Следователно не е имало нарушение на чл.6, § 1 във връзка с чл. 6, § 3 (с) от Конвенцията.

5. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ, НА ДОМА И КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Съдът заличава жалбата от списъка с делата, тъй като жалбоподателката е починала в хода на процедурата пред ЕСПЧ и нейните близки не са изразили желанието си да продължат делото. По делото са били твърдени нарушения на чл. 8, чл. 13 и чл. 1 от Протокол 1 на Конвенцията относно произволно прекратяване на договор за наем на държавно жилище, в което жалбоподателката живеела със семейството си от 1947 г.

Решение на Съда по допустимост по делото [Petrova v. Bulgaria \(no. 42545/05\)](#)

Налице е нарушение на чл. 8 относно тайната на кореспонденцията на затворник с неговия адвокат.

Решение на Съда по делото [Shahanov v. Bulgaria \(no. 16391/05\)](#) – виж раздел 2

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Заради неспособността на италианските власти да осигурят нормалното функциониране на събирането на битовите отпадъци жалбоподателите са били принудени през продължителен период да живеят при условия, които са засегнали тяхното право на зачитане на личния живот и дома.

Решение на Съда по делото [Di Sarno and Others v. Italy \(no. 30765/08\)](#)

Фактите: От февруари 1994 до декември 2009 г. било обявено извънредно положение в провинцията Неапол, Италия поради сериозния проблем с изхвърлянето на битови отпадъци. Жалбоподателите са 18 човека, които били принудени да живеят в среда на екологично замърсяване поради проблемите с боклука. Властите изработили план за справянето с проблема чрез изглаждането на различни съоръжения за обработка на отпадъци и осъществили търгове за осъществяването на дейностите по конструирането и управлението на съоръженията. През 2003 и 2006 г. били образувани наказателни производства във връзка с управлението на отпадъците срещу служители на провинцията и на компаниите, спечелили търговете, по обвинения в измами, злоупотреба със служебно положение, неизпълнение на концесионни договори, подправяне на документи, организиран трафик на отпадъци и др. През 2007 г. отново избухнала криза с боклука, като тонове отпадъци били натрупани по улиците на Неапол и други градове в провинцията. Били предприети нови мерки за изграждане на съоръжения за обработка на битовите отпадъци.

Основавайки се на чл. 2 (право на живот) и чл. 8 (право на зачитане на личния и семеен живот), жалбоподателите се оплакват от бездействието на властите да предприемат необходимите мерки за правилното управление на отпадъците и прилагането на подходящи политики за това, както и да уведомят засегнатите лица за опасностите. Това положение е довело до сериозно засягане на околната среда в района и е поставило техния живот и здраве в

опасност. Те се оплакват и от липсата на ефективни средства за защита.

Решението: Най-напред ЕСПЧ отхвърля възражението на правителството за неизчерпване на местните правни средства за защита, защото жалбоподателите не били подали иск за вреди срещу отговорните институции, както били направили други жители в района. Съдът посочва, че правителството не е представило съдебна практика, показваща, че съдилищата са предоставяли такива обезщетения на други лица в района, а освен това тези иски може да доведат само до присъждане на обезщетение, но не и до премахване на отпадъците от публичните места.

Съдът разглежда оплакванията на жалбоподателите по чл. 8 от Конвенцията, като приема, че той е приложим, тъй като описаната ситуация е могла да доведе до влошаване на тяхното качество на живот и правото им на зачитане на личния живот и дома. Съдът разглежда повдигнатите въпроси през призмата на позитивните задължения на държавата по отношение на опасни дейности - да създадат подходяща правна рамка за регулиране на въпросната дейност и предприемат адекватни мерки за

осигуряване на засегнатите лица на здравословна и защитена околна среда чрез нормално функциониране на третирането на битовите отпадъци, както и да осигурят информация на обществото относно рисковете, на които то е изложено. Съдът отхвърля аргументите на правителството, че ситуацията е била в резултат на форсмажорни обстоятелства и отбелязва, че заради неспособността на италианските власти да осигурят нормалното функциониране на събирането на отпадъците жалбоподателите са били принудени в рамките на един продължителен дългогодишен период да живеят при условия, които са засегнали тяхното право на зачитане на личния живот и дома. Поради това е било налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

От друга страна властите са публикували през 2005 и 2008 г. информация относно ситуацията, поради което са изпълнили задължението си да информират обществеността. Следователно в това отношение не е налице нарушение на чл. 8. Съдът намира още и нарушение на чл. 13 поради липсата на адекватни средства за защита по италианската правна система в такива ситуации.

6. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Имена, лица и лични връзка са от огромно значение, когато се изнасят факти за политическата и икономическата отговорност за огромните финансови загуби на банка. Не е възможно да се направи смислена статия по такъв въпрос, без да се споменат имената на всички замесени. Като е осъдил собственик на вестник за това, че е цитирал името на банков служител, който не е публична фигура, но е замесен в скандала, националният съд е нарушил свободата на изразяване на жалбоподателя.

Решение на Съда по делото [Standard Verlags GmbH v. Austria \(No. 3\) \(no. 34702/07\)](#)

Фактите: Компанията-жалбоподател е собственик на вестника Der Standard. През април 2006 г. във вестника била публикувана статия относно претърпени от банка Нуро Alpe-Adria огромни загуби и започнатото от прокуратурата разследване срещу ръководството на банката за финансови злоупотреби. В статията се казвало и: „Волфганг Култерер от изпълнителния борд на банката и Йорг Хайдер, който представлява акционерите, по-рано хвърлиха вината за спекулативните загуби от 328 милиона евро върху един единствен член на финансовия отдел на банката – Кристиан Раушер, син на бившия член на управлението на провинцията, който отговаряше за финансите. През 2004 г. г-н Раушер не беше уволнен, а само понижен и преместен ... „

Г-н Раушер завел дело срещу компанията-жалбоподател за вреди, причинени му от разкриване на самоличността му в нарушение на чл. 7а от Закона за медиите. Той твърдял, че не е публична фигура и че позицията му в банката не е била такава, че да изисква цитирането на името му.

Окръжният съд на Виена приел, че от статията може да се направи извод, че ищецът е заподозрян в извършването на престъпление и че това наистина би могло да урони авторитета му. Въпреки това той отхвърлил иска. Националният съд приел, че наистина ищецът не е бил публична фигура и „не е имал обществено положение“ по смисъла на закона, което да е налагало разкриването на името му, а фактът, че баща му е бил с такова положение също не оправдавало разкриването на името му, но въпреки това е имало връзка между професионалния живот на ищеца и обществения живот, тъй като провинцията притежавала 45% от банката и следователно данъкоплатците са тези, които са щели да понесат значителен дял от загубите. Тъй като ищецът е бил на висока позиция в отдела, носещ най-голяма отговорност за загубите, следователно интересът на данъкоплатците от това да знаят името на лицата, отговорни за вредите, има по-голяма тежест пред интереса на ищеца от ненамеса в личния му живот.

Апелативният съд отменил обаче решението и осъдил жалбоподателя да заплати на ищеца обезщетение за вреди. Съдът приел, че разкриването на името на ищеца не добавяло нищо към статията, а целяло единствено да се направи връзка с името на баща му и по този начин да се създаде „история“, която да задоволи любопитството на публиката и апетита ѝ за сензации.

Решението: Съдът посочва, че не се спори между страните, че решението на апелативния съд представлява намеса в правата на жалбоподателя по чл. 10, че тя е преследвала легитимна цел и е била предвидена в закона. Основният въпрос е била ли е тя „необходима в едно демократично общество“.

Разглеждайки съдебните решения на националните съдилища Съдът приема, че мотивите на решението на апелативния съд са безспорно „относими“ за целите на теста за необходимост от намесата, който се прави по чл. 10, § 2. За Съда остава да прецени дали те са „достатъчни“.

Съдът е съгласен с приетото от съдилищата, че г-н Раушер не е бил публична фигура, но това е само един от елементите при преценката. Друг важен фактор при съпоставянето на интересите по чл. 10 и по чл. 8 е какъв е приносът на статията към някакъв значим обществен дебат. Не се спори, че статията касае въпрос от обществен интерес – банков скандал, довел до значителни финансови загуби за банка, от която провинцията притежава 45 %. Освен това не се твърди, че фактите изнесени в статията, са неверни. Апелативният съд е придал сериозно значение на факта, че в статията се изнася информация за образувано наказателно производство и че цитирането на името на ищеца го представя като заподозрян в злоупотреба с огромни суми. Съдът приема изводите на съда, че разкриването на идентичността на заподозрян в ранните етапи на наказателното производство може да е особено проблематично, но подчертава, че необходимостта от намесата следва да се преценява с оглед на целия текст на статията. Съдът подчертава, че статията е фокусирана основно върху политическите измерения на скандала, а не върху новината за започналото наказателно разследване. Фокусът е върху степента, до която са преплетени политическите и банковите среди и за политическата и икономическата отговорност за внушителните финансови загуби на банката. Споменават се г-н Хайдер, който представлява акционерите, т.е. и провинцията, и който е имал надзорни функции в банката, както и г-н Култерер от изпълнителния борд, които са

се опитвали да прехвърлят вината върху г-н Раушер и в този контекст се препраща към баща му, който е член на Социалистическата партия и бивш член на управата на провинцията, като така се прави намек за възможни мотиви на политиката на партията. Имена, лица и лични връзки са от огромна значение в тази сфера. Трудно е да се разбере как компанията жалбоподател би могла да направи смислена статия по такъв въпрос, без да спомене имената на всички замесени, включително и това на ищеца.

Така Съдът достига до извода, че мотивите за решението на апелативния съд са били относими, но не са били достатъчни и че по този начин съдилищата са излезли извън свободата на преценка, която имат по отношение на ограничаването на дебатите от обществено значение. Следователно намесата в правото на компанията-жалбоподател на свобода на изразяването не е била „необходима в едно демократично общество“.

Разкриването на самоличността на дете, жертва на системен физически и сексуален тормоз в медиите, е недопустимо и осъждането на издателските компании да заплатят на детето обезщетение за причинените вреди не представлява намеса в правата им на свобода на изразяването.

Решение на Съда по делото [Krone Verlag Gmbh and Krone Multimedia Gmbh v. Austria \(no.33497/07\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са три австрийски издателски компании. През 2005 г. те отразили дело срещу мъж и жена (А. и Б.) за упражнено сексуално насилие и тормоз спрямо 10-годишната С. – дъщеря на А. и доведена дъщеря на Б. В статиите били подробно разказани издевателствата, на които е било подложено детето, били цитирани пълните имена на А. и Б. и малкото име на С., а към едната от публикациите била прикачена и снимка в близък план на детето. По иск за вреди от името на С. жалбоподателите били осъдени

да ѝ заплатят обезщетение, тъй като били нарушили правото ѝ като жертва на престъпление да не се разкрива самоличността ѝ.

Решението: Прилагайки аналогичен тест на проверка, като този по делото *Standard Verlags GmbH v. Austria* (No. 3) (no. 34702/07) Съдът намира, че не е имало нарушение на правата на жалбоподателите по чл. 10. Съдът приема, че статиите разглеждат въпрос от обществено значение – упражняване на брутално насилие срещу дете в семейството му, който може да инициира обществен дебат по темата как да се предотвратяват подобни престъпления. Отчитайки обаче, че нито извършителите, нито жертвата са били публични фигури или по някакъв начин да са ставали известни, Съдът не може да приеме, че самоличността на тези лица е била от съществено значение за разбирането на подробностите по случая. В тази връзка Съдът отбелязва, че на компаниите-жалбоподатели не е било забранено да отразяват въобще случая, а само не е трябвало да изнасят информация, разкриваща самоличността на жертвата.

На последно място Съдът преценява, че намесата в правата на жалбоподателите е била пропорционална, тъй като те са били осъдени да платят разумно обезщетение на С. и не са били осъдени да заплатят глоба. Съдът преценява, че, макар и високи, присъдените обезщетения са съобразени с дължината на статиите, широкото им разпространение и изнесените подробности в тях, които са довели до влошаване на психическото състояние на С. и повторното ѝ настаняване в болница.

Отмяна на заповед на администрацията поради липса на пропорционалност означава, че наложената със заповедта мярка не е имала още първоначално основание в закона и следователно противоречи на гарантираната с чл. 11 свобода на мирни събрания.

Решение на Съда по делата [Szerdahelyi v. Hungary](#) (no. 30385/07) и [Patyi v. Hungary](#) (No.2) (no. 35127/08)

Фактите: Двете жалби са подадени от двама унгарци, планирали да организират, съответно през 2006 и 2007 г., демонстрации на площада пред Парламента в Будапеща.

И в двата случая полицията отказала да разгледа исканията на жалбоподателите на основание, че площадът бил обявен за „оперативна зона за сигурност“ и поради това е извън тяхната компетентност да дават разрешение за провеждане на демонстрация. Жалбоподателите неуспешно обжалвали отказите. В случая на г-н Szerdahelyi Върховният съд отменил постановените от по-долните съдилища решения и върнал делото за допълнително разглеждане пред окръжния съд, където след смъртта на жалбоподателя през 2009 г. делото е все още висящо. В случая на г-н Patyi жалбата му била оставена без уважение през януари 2008 г.

През април 2011 г. статутът на площада пред парламента бил променен след успешно проведено дело, водено от трето лице и продължило над четири години, по оспорване на заповедта за определяне на статута му на зона за сигурност.

Решението: И по двете дела Съдът е отхвърлил възражението на правителството, че жалбоподателите не са изчерпали вътрешноправните средства за защита. Правителството е поддържало, че жалбоподателите са обжалвали само полицейските откази, но не и решението за статута на площада. Съдът обаче не е убеден, че такова едно производство може да представлява ефективно средство за защита. Като се има предвид незабавния характер на една политическа демонстрация не би могло да се приеме за адекватно соченото от правителството правно средство, което видно от данните за делото, заведено от третото лице, е продължило повече от четири години, тъй като то явно би имало „смразяващ ефект“ върху свободата на сдружаване.

При преценката дали мярката е имала основание в закона Съдът отбелязва, че към днешна дата статутът на площада е променен след отмяна на решението за

определянето му. След постановяване на съдебните решения компетентните власти са извършили дължимата преценка и са променили статута, като са приели, че досегашната мярка е била непропорционална. Според Съда тези решения ефективно, макар и ретроактивно, са отменили законовото основание на мярката. Това е достатъчно за Съда за да заключи, че забраната за демонстрации на площада пред парламента в Будапеща е била без законово основание и следователно не е необходимо да преценява дали мярката е имала легитимна цел и дали е била необходима едно демократично общество.

Следователно е имало нарушение на правата на жалбоподателите по чл. 11 от Конвенцията и в двата случая.

Правилата за конфиденциалност на обсъжданията на журито по присъдата играят важна роля за поддържане на авторитета и безпристрастността на съда; налагането на санкция заради публикуването в пресата на информация за тези обсъждания не нарушава свободата на изразяване.

Решение по допустимостта на Съда по делото [Seckerson and Times Newspapers Limited v. The United Kingdom \(nos. 32844/10 и 33510/10\)](#)

Фактите: Първият жалбоподател бил председател на журито по дело срещу детегледачка за насилие над дете. След осъждането на детегледачката председателят се свързал с в. Таймс (вторият жалбоподател), пред който изразил своите сериозни притеснения относно процеса и осъждането. Вестникът публикувал две статии, в които посочвал коментарите на председателя относно това как е протекло осъждането сред журито и гласуването на присъдата (кога бил постигнат консенсуса, колко човека са били твърдо на позицията за осъждането), заедно с неговите критики спрямо другите членове

на журито относно тяхната неточна и нелогична преценка на доказателствата. На жалбоподателите били наложени глоби за разкриване на тайната на обсъжданията по решаването на делото, като първият жалбоподател бил осъден да плати 500 британски лири, а вторият жалбоподател – 15 000 британски лири и 27,000 британски лири разноски.

Решението: ЕСПЧ отхвърля оплакванията на жалбоподателите за нарушение на тяхната свобода на изразяването като недопустими (явно неоснователни). Съдът отбелязва, че правилата, налагащи изисквания за конфиденциалност на съдебните обсъждания по присъдата, играят важна роля за поддържане на авторитета и безпристрастността на съда чрез създаване на условия за свободно и открито обсъждане от страна на тези, които следват да вземат решение. Поради това е важно членовете на журито да бъдат свободни да изразяват своите мнения по всички аспекти на делото и доказателствата, без да цензурират себе си от страх възгледите или специфичните им коментари да бъдат разкрити пред пресата и критикувани. Дори пълната секретност на обсъжданията на журито не може да се приеме за неразумна, тъй като всяко ограничение в това отношение ще създаде съмнение, което може да подрони самата цел на това правило. В конкретния случай публикуваните коментари са разкрили мненията на членовете на журито от мнозинството и тяхното твърдо становище относно осъждането още от началото на продължителните обсъждания, техния подход към доказателствата, както и са осъдили изразените от тях становища като нелогични и некоректни.

Поради това Съдът намира, че тези разкрития са засегнали изискването за конфиденциалност на обсъжданията на журито. Освен това наложените глоби и разноски не са били непропорционални на доходите на жалбоподателите и са били съобразени с необходимостта санкциите да имат възпиращ ефект.

7. ПРАВО НА СОБСТВЕНОСТ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

В решението си по иска за вреди от неправомерно увреждане срещу наследниците на жалбоподателя съдилищата не са извършили своя собствена независима преценка дали е вина, а са се позовали на мотивите на решенията по наказателното дело и така решението им, с което се отнема собствеността на жалбоподателя, е било без процесуални гаранции и в нарушение на принципа за мирно ползване на собствеността.

Решение на Съда по делото [Vulakh and others v. Russia \(no.33468/03\)](#) – виж раздел 4

8. ДРУГИ ПРАВА

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Жалбоподателите трябва да могат свободно да комуникират със Съда без каквато и да е форма на натиск от страна на властите; писмо от Регистратурата на Съда до жалбоподателя, отворено от затворническата администрация, е намеса в правото му на индивидуална жалба.

Решение на Съда по делото [Fetisov and Others v. Russia \(nos. 43710/07, 6023/08, 11248/08, 27668/08, 31242/08 и 52133/08\)](#)

Фактите: Един от жалбоподателите се оплаква, че писмата, адресирани до него от ЕСПЧ, са били отваряни от затворническата администрация, което е създавало пречки за ефективното упражняване на правото му да подава индивидуална жалба до Съда. Правителството признава, че поне едно от писмата е било отворено и е бил поставен печат върху него, но твърди, че това не е попречило на жалбоподателя да упражни в пълна степен правото си на жалба.

Правителството посочва, че отговорният служител е бил открит и наказан и е било предоставено подходящо обучение на служителите в пенитенциарната система в тази насока.

Решението: Съдът намира нарушение на чл. 34 от Конвенцията (право на индивидуална жалба), като посочва, че жалбоподателите трябва да могат свободно да комуникират със Съда без каквато и да е форма на натиск от страна на властите и че е важно да се спазва конфиденциалността на тази кореспонденция, тъй като тя може да се отнася до оплаквания срещу затворническите власти и може да доведе до репресивни мерки от страна на служителите в затвора. В конкретния случай отвореното писмо е касало допълнителни въпроси, отправени от Регистратурата на Съда към жалбоподателя относно условията на задържане, като отварянето му може да е довело до смущаване на жалбоподателя. То е било намеса в правото му на индивидуална жалба в противоречие с отговорността на държавата да не пречи на упражняването на това право.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел.: 02/980 39 67
Тел./Факс: 02/980 66 33

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя Полина Русинова. За изготвянето допринесоха адв. София Разбойникова и Милена Ванкова. Е-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека, Съвета на Европа или Съда на Европейския съюз.

Настоящата публикация е осъществена с подкрепата на Институт „Отворено общество“ – София. Изложените в нея мнения и позиции принадлежат единствено на авторите на този материал. Те по никакъв начин не могат да се приемат за израз на мнения и позиции на Институт "Отворено общество" – София.

